

YTTRANDE 2019-05-22

Dnr: Ku2018/02102/DISK

Yttrande till remiss Förslag till en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige (Ds 2019:4)

Dnr: Ku2018/02102/DISK

Svenska FN-förbundet avger härmed sitt yttrande över remissen Förslag till en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige (Ds 2019:4).

https://www.regeringen.se/4927e4/contentassets/49ea6f55b95242ff8d8375afd9324741/ds-2019-4_web.pdf

Bakgrund

Svenska FN-förbundet har under lång tid deltagit i dialoger med såväl regeringen som riksdagen om behovet av att Sverige inrättar en nationell oberoende institution för mänskliga rättigheter. Som framgår av departementsskrivelsen, bilaga tre, har Svenska FN-förbundet varit delaktiga i utredningen och har haft en löpande dialog med utredaren under arbetets gång. Vi har bidragit med konkreta synpunkter och faktakunskaper om institutionens utformning vilket har fått genomslag i det presenterade lagförslaget. Detta arbete har framförallt gjorts tillsammans med Nätverket för en svensk människorättsinstitution, som består av organisationer i civilsamhället som är engagerade i frågor om mänskliga rättigheter.

Våra synpunkter

Svenska FN-förbundet välkomnar att statsministern i regeringsförklaringen den 21 januari 2019 slog fast att "en oberoende institution för mänskliga rättigheter inrättas". Detta är en angelägen reform som kommer att bidra till stärkandet av det svenska arbetet med mänskliga rättigheter på nationell nivå. Samtidigt innebär det att Sverige tar sina internationella förpliktelser om mänskliga rättigheter på allvar och agerar utifrån de skarpa och upprepade uppmaningarna som under många år har kommit från såväl som olika FN-mekanismer som nationella civilsamhällsorganisationer. Bland annat har FN:s råd för mänskliga rättigheter återkommande givit rekommendationer som har accepterats av svenska regeringar genom åren. FN:s övervakningskommittéer har även betonat hur avsaknaden av en nationell institution har en negativ påverkan för skyddet och främjandet av rättigheterna kopplade till FN:s kärnkonventioner som Sverige har påskrivit. Vidare fastslår Artikel 33 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning specifikt att en sådan nationell människorättsinstitution ska finnas för att skydda, övervaka och främja mänskliga rättigheter.

Svenska FN-förbundet vill framhålla vikten av att den nya nationella institutionen för mänskliga rättigheter inrättas i enlighet med utredarens förslag och inom den tidsramen som föreslagits i departementspromemorian med start av verksamheten den 1 januari 2021.

5.2.2. Institutionen ska inrättas som en ny myndighet

FN-förbundet vill framhålla att Sverige behöver en nationell oberoende människorättsinstitution som har mandat att skydda, främja och övervaka mänskliga rättigheter i Sverige. Vi anser framförallt att institutionen har ett säkerställt oberoende, rätta förutsättningar vad avser dess mandat samt att tillräckliga resurser ges myndigheten.

FN-förbundet har sedan processens start ytterst betonat att den nationella människorättsinstitutionen måste inrättas på ett sätt som garanterar dess oberoende. En självklar utgångspunkt är att institutionen inrättas i enlighet med FN:s Parisprinciper och därmed placeras under riksdagen för att säkra oberoendet. Detta är högst angeläget för att den svenska institutionen ska få den A-status i ackreditering som ges till stater internationellt och som förutsätter en efterlevnad av Parisprinciperna.

FN-förbundet har i en tidigare dialog med riksdagens Konstitutionsutskott (KU) förstått att KU inte har ansett det vara lämpligt att institutionen placeras under riksdagen. Detta tydliggörs i ett tillkännagivande i KU:s betänkande 2017/18: KU6. FN-förbundet noterar att utredaren föreslår att den nya myndigheten inrättas under regeringen. I linje med tidigare framhållanden vill vi dock betona att det oberoendet som följer av Parisprinciperna fortfarande säkerställs på bästa sätt genom en placering under riksdagen.

Utredaren hade enligt direktivet en särskild uppgift att ta ställning till om en människorättsinstitution kunde inrymmas under en befintlig myndighet. Utredaren anför följande "har emellertid kommit fram till att en sådan placering varken skulle vara lämplig eller förenlig med Parisprinciperna. En sådan lösning kan inte garantera institutionens oberoende, och kan skada förtroendet såväl för institutionen som för den befintliga myndigheten".

Flertalet har påtalat möjligheten att fördela ut människorättsinstitutionen på flera befintliga myndigheter som i sin helhet skulle bilda en institution och därmed verka som en lösning. FN-förbundet är tillsammans med Nätverket och utredaren eniga om att detta inte är en framkomlig lösning eftersom det skulle innebära en för stor splittring i uppdraget som i praktiken innebär att Sverige inte har en fungerande institution för mänskliga rättigheter. En förutsättning för att institutionen ska fullgöra sitt mandat utifrån Parisprinciperna är att institutionen är en samlad organisation som kan bygga upp en offensiv och effektiv verksamhet för att främja, skydda och övervaka mänskliga rättigheter.

6.3.2 Rådet för de mänskliga rättigheterna

Utredaren föreslår att institutionens styrelse ges i uppdrag att inrätta "Rådet för de mänskliga rättigheterna". FN-förbundet har sedan början av vårt engagemang för frågan framfört att detta är avgörande för att vidmakthålla en trovärdighet och förankring av civilsamhället i människorättsinstitutionen. Civilsamhället kan tillföra värdefull kompetens i institutionens arbete, vilket förutsätter att civilsamhället ges möjlighet till faktisk involvering i människorättsinstitutionens arbete.

Utredningen befäster detta i sitt förslag om sammansättning av Rådet för de mänskliga rättigheterna. Vidare understryks att detta krävs av såväl Parisprinciperna som FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Enligt artikel 33(3) stadgas att civila samhället ska involveras.

9. Frågor för framtiden

Departementspromemorian lyfter fyra mycket angelägna frågor för framtida utredningar eller för hantering i uppföljning av institutionen. FN-förbundet vill betona att dessa frågor i allra högsta grad bör beaktas för att utveckla arbetet med mänskliga rättigheter.

Särskilt av vikt är frågan om grundlagsreglering. Vi anser att Sverige behöver ett grundlagsskydd för institutionen och dess arbete med mänskliga rättigheter. Ett grundlagsskydd tar relativt lång tid att inrätta. Vi anser att institutionen bör inrättas med förankring i lag och så snart därefter påbörja ett arbete med att grundlagsskydda institutionen. Med ett grundlagsskydd försvåras risken med att institutionen läggs ned vid förändrat politiskt läge. Vi ser med oro på utvecklingen för mänskliga rättigheter där fri- och rättigheter kränks och hur antidemokratiska krafter hotar demokratin, både Sverige, Europa och globalt. Det kommer bli alltmer viktigt att ha en oberoende nationell institution som granskar efterlevnaden av mänskliga rättigheter för alla aktörer i Sverige, såväl som riksdag och regering, statliga myndigheter och privata aktörer.

Vad avser punkterna om överflyttning av Diskrimineringsombudsmannens främjandeuppdrag, *Amicus Curarie* som verktyg i rättsväsendets arbete för att säkra mänskliga rättigheter och en skyldighet att redovisa MR-arbetet till riksdagen vill vi betona vikten av att dessa delar tillförs människorättsinstitutionen efter ett nödvändigt utredningsarbete.

10.2 Finansiering

Det är av yttersta vikt att den nya institutionen tillges en egen budget som säkerställer att det finns tillräckligt med resurser för att bedriva verksamhet. FN-förbundet har vid återkommande tillfällen upprepat denna angelägenhet i skrivelser och vid träffar med regeringen, utredaren och riksdagens Konstitutionsutskott. Som utredningen tydligt framför är detta likväl en utgörande fråga i de Parisprinciper som enligt regeringens direktiv ska utgöra utgångspunkt för en svensk människorättsinstitution.

Ekonomiska prioriteringar för institutionens arbete är en förutsättning för att främja, skydda och övervaka mänskliga rättigheter och samtidigt vara den oberoende mekanism som är ett åtagande för Sverige genom FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Vad avser utredarens beräkningar av institutionens storlek i form av antal anställda anser vi detta vara en rimlig bedömning. Vi bedömer också att förslaget till finansieringslösning, där institutionen får anslag från ett antal angivna utgiftsområden i budgeten, på övergripande nivå tycks vara rimlig. Vi vill dock understryka att resurser och satsningar på mänskliga rättigheter från andra aktörer inte kan dras in till förmån för institutionen. Det ordinarie arbetet behöver fortskrida och ett helhetstag om mänskliga rättigheter är av alltmer större vikt att främja.

10.3.2 Konsekvenser för kommuner och landsting

FN-förbundet vill avslutningsvis betona punkterna som utredaren framför i avsnittet "Konsekvenser för kommuner och landsting som utredaren". Precis som utredaren anför är genomförandet av de mänskliga rättigheterna till stor del avhängigt av kommuners och landstingens verksamhet. Vi delar denna uppfattning. Samtidigt ser vi att många av de brister som förekommer idag när det gäller genomförandet av mänskliga rättigheter i Sverige är starkt kopplade till det lokala och regionala utförandet. Vi ser att den offentliga servicen många gånger varierar i olika delar av Sverige, där olikheter framförallt existerar i vård, omsorg och skola. Rättigheter ska komma alla till del och på lika villkor enligt de förpliktelser som Sverige har i enlighet med internationella konventioner om mänskliga rättigheter. Det kommunala självstyret får inte vara ett hinder för verkställandet av rättigheter, vilket det i praktiken alltför ofta blir. Detta har FN:s övervakningskommittéer vid upprepade tillfällen kritiserat Sverige för. Därmed är det högst angeläget att institutionen ges mandat till att bidra till att förbättra kommunernas och landstingens arbete med mänskliga rättigheter, i enlighet med utredarens förslag.

FN-förbundets ställningstaganden

- Svenska FN-förbundet förordar att regeringen i det fortsatta beredningsarbetet följer utredarens förslag och inrättar den nationella institutionen för mänskliga rättigheter som en ny oberoende myndighet.
- Vi understryker vikten av att civilsamhället involveras i institutionens arbete och att ett råd för mänskliga rättigheter inrättas i enlighet med utredningens förslag.
- Vi förordar att regeringen skyndsamt inleder ett arbete för grundlagsbefästa människorättsinstitutionen parallellt med att man inrättar institutionen genom lag.
- Vi förordar att regeringen tillsätter tillräckligt med resurser för att möjliggöra en effektiv och en verkningsbar människorättsinstitution.
- Vi framhåller i enlighet med utredarens förslag att den nya institutionen, på samma sätt som för de statliga myndigheterna, också kan bidra till att förbättra kommunernas och landstingens arbete med mänskliga rättigheter.

Vänliga hälsningar,

Svenska FN-förbundet

Annelie Börjesson
Ordförande